

درس سیزدهم

آیات اول تا پنجم سوره ی جمعه را از نوار گوش کنید تا آن خوانید و کلمات را نشان دهید.

آموزش تلفظ و معنی اشعار ترجمه

۱- یَسْمُ اللَّهُ الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ

۲- يُسْتَجِبُ لِيَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

۳- أَلَمْ يَلِكُ الْغُدُوسَ الْعَزِيزَ الْحَكِيمَ

۴- هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ

۵- يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

۶- وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسَابَ

۷- وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَقَىٰ ضَلَالٍ قَبِيحٍ

۸- وَمَا حَرِيصٌ مِنْهُمَا لَمَّا يَلْعَنُوا بِهِمْ

۹- وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

۱۰- أَمْ لَيْسَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ

۱۱- وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

۱۲- مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا الصَّوَابَ لَمَّا كَانُوا يُحْمِلُونَهَا

۱۳- كَمَثَلِ الْجَمَارِ يَتَحْمِلُ أَسْفِلًا

۱۴- يَفِيضُ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِاللَّهِ

۱۵- عَذَابُ اللَّهِ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

اینکه کلمه ها و ترکیب های را که زیر آن ها خط کشیده شده است از نوار گوش دهید و بار دیگر آن ها را با دقت بخوانید.

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس، تمرین و ارزش یابی این درس نیز براساس روش کلی است؛ یعنی، پیش قرائت، تمرین با نوار، رفع اشکالات جمعی، بازخوانی ترکیب های مشکل، فردخوانی، رفع اشکالات فردی و پاسخ دادن به پرسش ها.

اشکالات قرائت دانش آموزان نیز براساس روش کلی اصلاح شود؛ یعنی، جلب توجه آنان به علامتی که در مورد آن اشتباه کرده اند و سؤال کردن درباره ی آن، مقایسه ی حالت غلط با صحیح، تکرار جمله به صورت جمعی و فردی، و در صورت نیاز نوشتن ترکیب مورد نظر روی تابلو، اشاره ی فنی معلم و بخش خوانی و شمردن خوانی دانش آموزان.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

- ۱- تأکید بر اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید و بیان کامل تشدید در ترکیب‌های **فِي السَّمَاوَاتِ، فِي الْأَرْضِ، فِي الْأُمِّيِّينَ، ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ، حُمِلُوا التَّوْرَةَ، لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ، يُسَبِّحُ، الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ، يُرَكِّبُهُمْ، وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ، كَذَّبُوا.**
- ۲- توجه به ترکیب‌های همزه و شکل کوچک بای مدی در کلمه‌های آیات، **ءَاخِرِينَ، يُؤْتِيهِ، بَيَاتِ اللَّهِ.**
- ۳- توجه به حالت وقف در کلمه **ي وَالْحِكْمَةَ.**
- ۴- موارد ادغام و اخفاء که ممکن است مورد سؤال باشد:
رَسُولًا مِنْهُمْ، وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ، مَنْ يَسْأَلْ.

انس با قرآن در خانه (قسمت الف)

قرائت آیات درس برای اعضای خانواده، در صورت امکان، تمرین با نوار قرائت آیه‌های درس و در صورت علاقه همکاری با افراد ضعیف و حفظ آیه‌های درس.

ارزش‌یابی قرائت

پرسش از آیات درس در جلسه‌ی بعد؛ هر دانش‌آموز ۴ سطر از آیه‌های درس را می‌خواند و نمره می‌گیرد. به این ترتیب، هر ۴ نفر تقریباً یک بار آیات درس را می‌خوانند. برای افرادی که با صوت زیبا و شبیه نوار می‌خوانند یا در تقویت قرائت افراد هم‌گروه خود به طور مؤثر تلاش می‌کنند، می‌توان برای هر مورد تا ۲ امتیاز تشویقی منظور کرد یا در صورت امکان، جوایزی به آن‌ها اهدا نمود.

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

تلاوت می کند	تصحیح می کند	تعلیم می دهد	بی توجه	بسیار
رویف	کلمه	معنا		
۱	يُسَبِّحُ	فَضْلٌ	بخشش، لطف	
۲	يَعْتَدُ	ذُو	صاحب، دارا	
۳	أَتَقِينِ	كَتَبَ	گفتار	
۴	يَنْتَلُو	عَنِ	از	
۵	يُرْفَى	عَاقِلٌ	عاقل، ...	
۶	يُعَلِّمُ	بَيِّنَاتٍ	جمع بیینه، دلایل روشن، معجزات آشکار	

- ۱- کلمه‌ی «کثیر» در فارسی، پرکاربرد و برای دانش‌آموزان آشناست. کلمه‌ی «غافل» نیز به عنوان یک لغت فارسی باید ترجمه شود. معنای این کلمه برای اغلب دانش‌آموزان روشن است. کلمه‌های «يَتَلَوُ، يُعَلِّمُ، يُسَبِّحُ» با معانی داده شده در بالای جدول، هم‌خانواده‌اند و تشخیص معانی آن‌ها ساده است؛ به خصوص دو کلمه‌ی اول که معنای مترادف آن‌ها نیز در جدول آمده است.
- ۲- کلمه‌ی «ذو» به معنای «صاحب» یا «دارای» است. این کلمه همیشه به یک کلمه‌ی دیگر اضافه می‌شود؛ مانند «ذو فَضْلٍ» به معنای «دارای لطف و بخشش».

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

رویف	ترکیب	معنا
۱	يُسَبِّحُ رَبَّهُ	
۲	يَنْتَلُو هَلْفَهُمْ	
۳	يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ	
۴	فَضْلُ اللَّهِ	
۵	عَنِ الْأَجْرِ	
۶	هُمُ عَاقِلُونَ	
۷	يُرْكَبُونَ	بازو، ...
۸	كُنُوزًا مِنَ النَّاسِ	
۹	جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ	
۱۰	أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا	

جدول ترکیب‌ها به روش دروس قبل توسط دانش‌آموزان در کلاس حل و تصحیح می‌شود. برخی توضیحات ضروری این جدول به شرح زیر است که برخی از ترکیب‌ها، به علت روشن بودن، معنا نشده است.

۱- **يُسَبِّحُ لِلَّهِ**: تسبیح می کند برای خدا. دانش آموزان چه در خواندن و چه در معنا کردن نباید «لِلَّهِ (برای خدا)» را با «اللَّهِ (خدا)» اشتباه کنند.

۲- **يَتْلُو عَلَيْهِمْ**: می خواند (تلاوت می کند) بر آن ها البته توجه داشته باشید که فعل «يَتْلُو» مفرد است و از این رو، پس از «و» نیازی به «ا» نیست. گاهی در رسم الخط خاص قرآن به صورت «يَتْلُوا» نوشته می شود ولی به هر حال مفرد است.

۳- **يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ**: می آموزد (تعلیم می دهد) به آن ها کتاب را. «هُمْ» در قرآن و (زبان عربی) به صورت مفعول بدون واسطه پس از فعل «يُعَلِّمُ» به کار می رود ولی در فارسی بهتر است آن را به صورت مفعول با واسطه (یعنی پس از «به») به کار ببریم.

۴- **هُمْ غَافِلُونَ**: آن ها غافلانند. در فارسی بهتر است گفته شود که «آن ها غافل اند» ولی دانش آموزان به هر یک از این دو صورت بنویسند، صحیح است.

۵- **يُزَكِّيهِمْ**: پاک می گرداند (تزکیه می کند) آن ها را. برای روشن شدن مفهوم این عبارت، نوشتن علامت مفعول بدون واسطه (را) لازم است.

۶- **كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ**: بسیاری از مردم. ممکن است دانش آموزان این عبارت را به صورت «بسیار از مردم» معنا کنند. این ترجمه نیز صحیح است ولی ترجمه ی اول بهتر و روشن تر است.

۷- **جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ**: آمد برای شما دلیل روشن (معجزه ی آشکار). همان طور که می دانید، «جاءَ» به دو صورت «آمد» یا «آمد برای» معنا می شود. معمولاً هر گاه ضمیری بعد از «جاءَ» بیاید، مانند «جاءَه، جاءَها، جاءَهُم، جاءَكَ، جاءَكم، جاءَنا، جاءَني»، به صورت «آمد برای...» معنا می شود.

۸- **رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ**: پیامبری از خودشان. ممکن است دانش آموزان «رسولاً» را «پیامبر» ترجمه کنند که صحیح است ولی می گوئیم که «پیامبری» بهتر است. همان طور که می دانید، کلمه ی «أَنْفُسٌ» جمع «نَفْسٌ» است. این کلمه و مفرد آن، در قرآن و زبان عربی معانی مختلفی دارد ولی هر گاه پس از آن ضمیر بیاید، «خود» معنا می شود، مانند: نَفْسُهُ، نَفْسَهَا (خودش)، أَنْفُسَهُمْ (خودشان)، نَفْسَكَ (خودت)، أَنْفُسَكُمْ (خودتان)، أَنْفُسَنَا (خودمان)، نَفْسِي (خودم).

جدول ۳ (تشخیص کلمات)

المشاي	تسبيح	فضل	ذو	غافلون
عَمَّالٌ هَذَا بَيْنَ	ذِي			
إِنَّ إِلَهَهُ لَذُو فَضْلٍ غَلَسَ				
وَزَيْلِكَ الْغَفُورُ	الرَّحْمَنُ			
وَمَنْ فِي الْأَخْيَارِ				
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ				

- این تمرین شبیه تمرین سوم درس ۹ است؛ با این تفاوت که ترجمه‌ی آیات داده نشده است؛ بنابراین، مشکل‌تر است و دقت بیش‌تری می‌طلبد.
- برای سهولت کار در این تمرین، اولاً، عبارات بسیار ساده انتخاب شده‌اند؛ ثانیاً، کلمه‌های بالای جدول که از میان عبارت‌های قرآنی حذف شده‌اند، به گونه‌ای هستند که امکان اشتباه در آن‌ها بسیار کم است.
- برای حل کردن تمرین، لازم است دانش‌آموزان به ترجمه‌ی قسمت‌های نوشته شده با دقت توجه کنند و برای قسمت خالی، معنای هر یک از کلمه‌های داده شده را در نظر بگیرند. با این کار، معنای مناسب و در نتیجه، کلمه‌ی مناسب به راحتی مشخص می‌شود. اگر در یک عبارت – مثلاً عبارت اول – تشخیص دادن کلمه‌ی موردنظر مشکل باشد، می‌توان ابتدا عبارت‌های بعدی را تکمیل کرد تا کلمه‌های باقی‌مانده کمتر شوند و کار ساده‌تر شود.
- کلمه‌های تکمیل‌کننده به ترتیب عبارت‌اند از: فَضْلٍ، اللَّاسِ، ذُو، غَافِلُونَ و يُسَبِّحُ.

جدول ۴ (جمع برخی از کلمات)

مفرد	معنا	جمع	معنا
تَسْبِيحٌ	سجده	تَسَابُجٌ	سجدها
تَنْزِيلٌ			
تَشْرِيقٌ			
تَقْرِبٌ			
تَجَلُّسٌ			

در این تمرین، جمع برخی کلمه‌ها ذکر شده است. این کلمه‌ها اسم مکان‌اند (بر وزن مَفْعِلٍ) و جمع آن‌ها (مَفَاعِلٍ) که در فارسی بسیار کاربرد دارند. توضیحات لازم در درس‌های قبل آمده است. یادآوری می‌کنیم که از دانش‌آموزان چیزی فراتر از جدول نمی‌خواهیم؛ حتی اگر توضیحات بیش‌تری داده باشیم. در آزمون نیز باید ابتدا یک مثال را بیاوریم و سپس از دانش‌آموزان بخواهیم که مطلب مورد سؤال را مانند آن کامل کنند.

کودکی که جهان را شگفت زده کرد!

در سال ۱۳۷۷ یکی از دانشگاه‌های انگلستان پس از گرفتن یک امتحان سخت از محدث‌حسین، بالاترین مدرک دانشگاهی، یعنی مدرک دکترا در علوم قرآنی را به او اعطا کرد. بعضی از مواد امتحانی عبارت بودند از: حفظ کل آیات قرآن با ترجمه، توضیح دادن آیات و مکالمه پوسه‌ی آیات قرآن کریم.

دکتر سیدمحدث‌حسین طباطبایی تاکنون در کشورهای مختلف، برنده‌ی قرآنی دانسته که مورد استقبال فراوان مسلمانان دنیا قرار گرفته است. در یکی از این برنده‌ها، شخصی از او سؤال کرد: «امتحان شما در انگلستان چگونه بوده؟ او در پاسخ گفت: **الْبَحْرُ الْعَظِيمُ**، منظور او این بود که امتحان سخت بود ولی طبق فرمایش قرآن، با هر سخنی یک آسانی همراه است. محدث‌حسین طباطبایی به راستی برای کشور اسلامی ایران افتخار آفریده است. امیدواریم شما نیز روزی برای مهن عزیزان افتخار آفرین باشید.

کودکی که جهان را دچار شگفتی کرد

بیاد

زَكَاةً وَسَبِيحًا مِّنَ اللَّيْلِ وَمِنَ النَّهَارِ وَرِجَالًا وَنُجُودًا
وَرَبِّكَ رَاوِدًا، يَا مَعْشَرَ الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلَاقُوا السَّاعَةَ حَتَّىٰ تَتَوَضَّعُوا لِلَّهِ وَرَبِّكُمْ
وَأَقْرَبُوا لِلَّهِ وَأَطِيعُوا أَمْرَهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

سیدمحدث‌حسین طباطبایی در سال ۱۳۶۹ در شهر قم متولد شد. هنگامی که شیرخواره بود، مادرش همیشه با وضو به او نسر می‌داد و ریش قرآن تلاوت می‌کرد. پدر و مادر او هر دو حافظ کل قرآن هستند.

وقتی محدث‌حسین دو ساله شد، پدرش آموزش حفظ قرآن را به او آغاز کرد. کودک استعدادی ویژه داشت و با علاقه و پشتکار قرآن را یاد می‌گرفت. به کمک خدای مهربان محدث‌حسین توانست در پنج سالگی، هم حافظ کل قرآن شود و هم بسیاری از مفاهیم قرآن را بیاموزد. او آن قدر با مفاهیم قرآن آشنا و متوسل شده بود که می‌توانست با استفاده از آیات قرآن به پرسش‌های دیگران پاسخ دهد. او به تدریج ترجمه، تفسیر، تجوید قرآن و زبان عربی را آموخت.

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش‌آموزان با کودکی که در فراگیری قرآن از خود نبوغ و استعداد خاصی نشان داده است.
- ۲- آشنا کردن دانش‌آموزان با برخی از آداب و رفتارهایی که به توفیقات قرآنی منجر می‌شوند.
- ۳- علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به چهره‌های موفق قرآنی و الگوگیری از آنان.

روش تدریس

- ۱- گفت‌وگو درباره‌ی سیدمحمد حسین طباطبایی و بیان خاطرات و اطلاعاتی که دانش‌آموزان از او دارند.
- ۲- خواندن متن درس
- ۳- اظهار نظر دانش‌آموزان درباره‌ی سیدمحمد حسین طباطبایی.

پرسش برای گفت و گو و پژوهش

- ۱- آیا نوجوان دیگری را می‌شناسید که در ارتباط با قرآن یا دروس علوم، هنر یا ورزش از خود استعداد خاصی نشان داده باشد؟
- ۲- شما دوست دارید در چه زمینه‌ای برای کشور خود، ایران، افتخار بیافرینید؟
- ۳- شما به چه زمینه‌هایی از قرآن کریم بیش‌تر علاقه دارید؟

انس با قرآن در خانه

الف- آیات درس را برای اعضای خانواده‌ی خود چند بار با دقت بخوانید.

ب- آیات و عبارات قرآنی زیر را ترجمه کنید.

۱- يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

۲- هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ

۳- يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ

۴- وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسَابَ

۵- ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ

۶- وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

۷- وَإِذْ كُنْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ عِن مَابَيْنَا نَعَابِلُونَ

۸- فَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ

۹- هُوَ، در اینجا به معنای هر چهار است.

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

این تمرین به روش درس‌های قبل، پرسش و تصحیح می‌شود. نکات ضروری به شرح زیر است.

- ۱- **يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ:** تسبیح می‌کند برای خدا آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است. منظور این است که آنچه در آسمان‌ها و زمین است، خدا را تسبیح می‌کند و او را از هر نقص و عیبی به دور می‌داند.
- ۲- **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ:** او کسی است که برانگیخت در میان افراد

درس ناخوانده پیامبری از آن‌ها. منظور از امّین، مردم مکه‌اند که افرادی درس ناخوانده بودند. از میان آن‌ها پیامبری که فردی مانند خودشان بود، مبعوث شد. این پیامبر، کتاب و حکمتی از سوی خداوند آورد که نه تنها برای آن مردم بلکه برای همه‌ی انسان‌ها تا قیامت منشأ هدایت، تعلیم و تزکیه است.

۳- يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ: تلاوت می‌کند (می‌خواند) بر آن‌ها آیات او را و پاک می‌گرداند (تزکیه می‌کند) آن‌ها را. همان‌طور که قبلاً گفته شده است، ضمیر «ه» به دو صورت «او» یا «ش» معنا می‌شود. که گاهی، هر دو صحیح‌اند و گاهی، یکی از آن‌ها صحیح‌تر و بهتر است؛ مانند جمله‌ی «وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ» که باید به صورت «و هنگامی که گفت موسی به قومش» معنا شود؛ زیرا اگر به صورت «...قوم او» معنا شود، دارای ایهام خواهد بود. در عبارت مورد بحث، معنای «آیات او» صحیح‌تر از «آیاتش» است؛ زیرا منظور این است که پیامبر (ص) آیات او (خدا) را بر مردم می‌خواند نه آیات خودش را. دانش‌آموزان به هر یک از دو صورت می‌توانند معنا کنند و صحیح است ولی خوب است مطلب برای آن‌ها روشن باشد.

۴- وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ: و می‌آموزد به آن‌ها کتاب و حکمت را.

۵- ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ: این (آن)، لطف و بخشش خداست.

۶- وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ: و خدا صاحب (دارای) فضل و بخشش بزرگ است.

۷- وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ: و قطعاً بسیاری از مردم از آیات (نشانه‌های) ما غافل‌اند. «ل» به معنای «قطعاً» که بر سر کلمه‌ی «غَافِلُونَ» آمده است، با توجه به وجود کلمه‌ی «إِنَّ» در ابتدای جمله، به ترجمه نیازی ندارد. ممکن است دانش‌آموزان، کلمه‌ی آخر را به صورت «غافلان‌اند» معنا کنند که در این صورت، غلط محسوب نمی‌شود ولی توضیح می‌دهیم که ترجمه به صورت مفرد، مناسب‌تر است.

۸- لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ: قطعاً، فرستادیم پیامبرانمان را با دلایل روشن. بدیهی است که ترجمه کردن «رُسُلَنَا» به «پیامبران ما» مناسب نیست. همان‌طور که در ترجمه مشاهده می‌شود، حرف «ب» به صورت «با» معنا شده است. ممکن است دانش‌آموزان همان «به» معنا کنند که صحیح است ولی توضیح می‌دهیم که «با»، مفهوم عبارت را بهتر می‌رساند.